

VICTIMA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL ȘI ÎN DREPTUL PENAL SUBSTANȚIAL: INTERPRETĂRI ȘI PROPUNERI *DE LEGE FERENDA*

Nicolae CORCEA

Universitatea de Stat din Moldova

Scopul acestui mesaj științific constă în identificarea necesității ocrotirii juridico-penale a victimelor violenței în familie. Pentru a prezenta victima violenței în familie și necesitatea apărării ei, s-a apelat la Directivele Consiliului Europei și la alte acte normative internaționale, precum și la legislația internă a Republicii Moldova și a României. Autorul a demonstrat necesitatea prevenirii riscului ridicat de victimizare secundară și repetată a victimelor violenței în familie, precum și a riscului de intimidare sau de răzbunare asociat unor astfel de violențe. Pentru a atinge scopul propus spre realizare, unei analize temeinice au fost supuse actele internaționale în domeniul contracarării și prevenirii actelor de violență în familie; s-a adus claritate în ce privește înțelesul noțiunii „membrul familiei”; au fost analizate măsurile de protecție implementate la nivel european și problemele conexe ce pot fi întâlnite în procesul implementării acestora la nivel național. Totodată, examinând actele normative la nivel național, autorul ia în vizor și experiența legislativă a României. În scopul îmbunătățirii cadrului juridico-penal în domeniu, spre implementare sunt propuse noi concepte doctrinare și înaintate recomandări legislative.

Cuvinte-cheie: *violență în familie, violență bazată pe gen, victimă a violenței în familie, măsură de protecție, persoană protejată, membru al familiei, subiect al violenței în familie.*

VICTIM OF THE FAMILY VIOLENCE IN THE INTERNATIONAL LAW AND SUBSTANTIVE CRIMINAL LAW: INTERPETATIONS AND PROPOSALS *DE LEGE FERENDA*

The purpose of this scientific research consists in the identification of necessity of the victims of the family violence legal protection in the realm of Criminal law. In order to obtain clear results regarding the victim of the family violence, the author has submitted to a profound analysis the Directives of the Council of Europe and other international normative acts, as well as the internal legislation of the Republic of Moldova and Romania. The author has demonstrated the necessity of prevention of the increased risk of the secondary and repeated victimization of the family violence victims, as well as the highest risk of intimidation and revenge associated to such violence. With the intention of achievement of the basic purpose the author has performed a detailed analysis of the international documents in the sphere of struggle and prevention of the violent acts in family; elucidation of the term “family member”; examination of the protective measures implemented on the European level and of the related problems which can be met in the process of their solving at the international level; research of the national normative acts of the Republic of Moldova, taking into consideration the legislative experience of Romania. In order to improve the legal normative basis in Criminal law there were proposed new scientific concepts and legislative proposals to reform.

Keywords: *family violence, gender violence, victim of family violence, protective measure, protected person, family member, subject of family violence.*

Protecția familiei împotriva oricăror fapte ce pot leza existența acesteia a devenit una dintre primele priorități ce a determinat necesitatea apărării ordinii sociale. Actele de violență săvârșite între membrii aceleiași familii, pe lângă faptul că lezează integritatea corporală sau sănătatea acestora, pot afecta grav însăși existența familiei, determinând frecvent destrămarea ei. Efectele profund dăunătoare ale violenței între membrii aceleiași familii, atât pentru aceștia, cât și pentru societate în ansamblul ei, precum și recrudescența unor asemenea acte de violență au impus ca o necesitate de prim ordin prevenirea și combaterea violenței și prin mijloace specifice legii penale.

Protecția victimelor violenței în familie trebuie realizată în primul rând sub auspiciul legii și corelată cu elementele celorlalte științe juridice. Elemente de noutate se regăsesc nu doar în legile adoptate, în prevederile procesuale, în măsurile procesuale, ci și în cele sociale și umanitare.

Cercetarea problemei conturate va porni de la analiza violenței bazate pe gen. Este de menționat că violența bazată pe gen este considerată o formă de discriminare, o încălcare a libertăților fundamentale ale victimei și include violența în cadrul relațiilor apropiate, violența sexuală (inclusiv violul, agresiunea sexuală și hărțuirea), traficul de persoane, sclavia și diferite forme de practici vătămătoare, precum căsătoriile forțate,

mutilarea genitală a femeilor și așa-numitele „*infracțiuni de onoare*”. Femeile victime ale violenței bazate pe gen și copiii acestora necesită adeseori un sprijin și o protecție deosebite din cauza riscului ridicat de victimizare secundară și repetată, a riscului de intimidare sau de răzbunare asociat unor astfel de violențe.

Atunci când violențele sunt săvârșite în cadrul unei relații apropiate, acestea sunt săvârșite de o persoană care este în prezent sau a fost soțul/soția sau partenerul ori un alt membru de familie al victimei, indiferent dacă autorul infracțiunii locuiește sau a locuit împreună cu victima. Violențele de acest tip ar putea include violențe fizice, sexuale, psihologice sau economice și pot avea drept rezultat vătămarea fizică, mentală sau emoțională ori un prejudiciu economic.

Violențele din cadrul relațiilor apropiate reprezintă o problemă socială gravă și adesea ascunsă, care ar putea cauza traume psihologice și fizice sistematice, cu consecințe severe, dat fiind că autorul infracțiunii este o persoană în care victima ar trebui să aibă încredere. În consecință, victimele violențelor din cadrul relațiilor apropiate ar putea să necesite măsuri de protecție speciale. Femeile sunt afectate în mod disproporționat de acest tip de violență, iar situația poate fi mai gravă dacă femeia este dependentă de autorul infracțiunii din punct de vedere economic, social sau în ceea ce privește dreptul său la reședință.

În conformitate cu pct.19 al Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului European din 25 octombrie 2012, *o persoană ar trebui să fie considerată victimă indiferent dacă autorul infracțiunii a fost identificat, arestat, urmărit în justiție sau condamnat și indiferent de legătura familială dintre aceștia* [3]. Este posibil ca membrii familiei victimei să sufere de asemenea vătămări ca urmare a săvârșirii infracțiunii. În special, membrii familiei unei persoane al cărei deces a fost cauzat în mod direct de o infracțiune ar putea suferi prejudicii de pe urma infracțiunii. Prin urmare, membrii de familie, care sunt victime indirecte ale infracțiunii, ar trebui să beneficieze și ele de protecție, în temeiul acestei Directive. Cu toate acestea, statele membre ar trebui să stabilească proceduri prin care să limiteze numărul membrilor de familie care pot beneficia de drepturile prevăzute de Directivă. În cazul unui copil, copilul sau (cu excepția cazului în care acest lucru nu este în interesul superior al copilului) titularul răspunderii părintești ar trebui să poată exercita, în numele copilului, drepturile prevăzute de Directiva respectivă.

În conformitate cu prevederile alin.(1) art.7 al Legii Republicii Moldova *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.45 din 01.03.2007, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie sunt:

- autoritățile administrației publice centrale de specialitate: Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției;
- autoritățile administrației publice locale de specialitate: secțiile/direcțiile de asistență socială și de protecție a familiei; direcțiile generale de educație; organele ocrotirii sănătății; organele afacerilor interne;
- comisiile pentru probleme sociale de pe lângă autoritățile administrației publice locale;
- centrele/serviciile de reabilitare a victimelor și agresorilor;
- alte organizații cu activități specializate în domeniu.

Potrivit alin.(1) art.11 al Legii Republicii Moldova *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, victimei i se garantează apărarea drepturilor și intereselor legitime.

Totodată, prin Legea Parlamentului Republicii Moldova nr.167 din 09.07.2010 [9], în conținutul art.11 a fost introdus un alineat separat – (2¹), care garantează dreptul la viața privată și confidențialitatea informației privind victima, precum și dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale.

Merită a fi evidențiat este faptul că Legea a prevăzut în mod expres că acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și de a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului (alin.(2¹) art.11 al legii).

În concordanță cu această prevedere se află și o altă stipulațiune legislativă de la alin.(3) art.11 al Legii *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, conform căreia autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie sunt obligate să reacționeze prompt la orice sesizare și să informeze victimele:

- despre drepturile lor;
- despre autoritățile și instituțiile cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie;
- despre tipul serviciilor și organizațiile la care se pot adresa după ajutor;
- despre asistența disponibilă pentru ele;

- unde și cum pot depune o plângere;
- despre procedura ce urmează după depunerea plângerii și rolul lor în cadrul acesteia;
- cum pot obține protecție;
- în ce măsură și în ce condiții au acces la consultanță sau asistență juridică;
- dacă există un pericol pentru viața sau sănătatea lor în cazul eliberării unei persoane reținute sau condamnate;
- dacă a fost anulată ordonanța de protecție.

Potrivit alin.(7) art.11 al Legii nr.45 din 01.03.2007, *viața privată și identitatea victimei sunt protejate*. Înregistrarea, păstrarea și utilizarea datelor cu caracter personal privind victima se efectuează în conformitate cu prevederile Legii cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

Problema privind protecția victimelor a devenit în ordinea de drept și în ordinea politică internațională una dintre cele mai importante preocupări. În contextul evoluției preocupărilor legislative și instituționale internaționale, problema privind protecția persoanei a trecut în sfera dreptului intern al statelor. Răspunderea din acest moment revine statului. Măsurile care trebuie luate și aplicate pentru și în favoarea victimei infracțiunii revin statului și organelor împuternicite a le aduce la îndeplinire [10, p.3-4].

Noutatea mesajului nostru științific constă în intenția de a scoate în evidență aspecte noi privind locul și rolul victimelor infracțiunilor în cadrul procesului penal, privind măsurile procesual penale de care poate beneficia victima pentru apărarea drepturilor sale, pentru o dreaptă și eficientă judecată și o bună și utilă despăgubire pentru suferința suportată în urma săvârșirii infracțiunii, în contextul unei politici penale internaționale marcate de creșterea considerabilă a activității criminale transnaționale.

Procedura penală reprezintă un instrument eficient, riguros și amplu ca reglementare, care de cele mai multe ori își atinge scopul – cel de reparare, prevenție, combatere a faptelor penale și, în situația victimelor infracțiunilor – cel de apărare și de dezdăunare. De aceea, prima măsură care se ia față de victima infracțiunilor este de a o consilia și îndruma către măsurile procesual penale de care poate beneficia în procesul penal.

În conformitate cu pct.9 al Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 25 octombrie 2012, criminalitatea reprezintă un prejudiciu pentru societate și, în aceeași măsură, constituie o încălcare a drepturilor individuale ale victimelor [3].

Ca atare, victimele criminalității ar trebui să fie recunoscute și tratate cu respect, atenție și profesionalism, fără a fi discriminate în vreun fel pe baza oricărui motiv, cum ar fi rasa, culoarea, originea etnică sau socială, trăsăturile genetice, limba, religia sau credința, opiniile politice sau de oricare altă natură, apartenența la o minoritate națională, bunurile de care dispun, nașterea, handicapul, vârsta, genul, identitatea de gen și modalitatea de exprimare a genului, orientarea sexuală, statutul acestora din punctul de vedere al reședinței sau sănătatea.

În toate contactele cu o autoritate competentă în contextul procedurilor penale și cu orice serviciu care intră în contact cu victimele, precum un serviciu de sprijinire a victimelor sau de justiție reparatorie, ar trebui să se țină seama de situația personală și de necesitățile imediate, de vârsta, genul, eventuala dizabilitate și de maturitatea victimelor criminalității, respectându-se totodată pe deplin integritatea lor fizică, mentală și morală. Victimele criminalității ar trebui să fie protejate împotriva victimizării secundare și celei repetate, precum și împotriva intimidării și răzbunării, să primească sprijin adecvat pentru a se facilita recuperarea lor și să beneficieze de un acces suficient la justiție.

Potrivit pct.17 al Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 25 octombrie 2012, violența îndreptată împotriva unei persoane din cauza genului, a identității de gen sau a exprimării de gen a acesteia sau care afectează în mod disproporționat persoane aparținând unui anumit gen este înțeleasă ca fiind violență bazată pe gen. Aceasta poate avea ca urmare vătămări de natură fizică, sexuală, emoțională sau psihologică sau prejudicii economice suferite de victime [3].

Din momentul primului contact cu o autoritate competentă, ar trebui să fie furnizate informații privind rambursarea cheltuielilor, de exemplu printr-o broșură în care să se prezinte condițiile de bază pentru o astfel de rambursare a cheltuielilor. La această etapă inițială a procedurilor penale, statelor membre nu ar trebui să li se solicite să decidă dacă victima în cauză îndeplinește sau nu condițiile privind rambursarea cheltuielilor. În momentul denunțării unei infracțiuni, victimele ar trebui să primească o confirmare scrisă a plângerii lor din partea poliției, în care să se menționeze elementele de bază ale infracțiunii, cum ar fi tipul infracțiunii, momentul și locul, precum și orice vătămare fizică, mentală sau emoțională ori prejudiciu economic cauzate

de infracțiune. Această confirmare ar trebui să includă un număr de dosar, precum și data, locul denunțării infracțiunii, pentru a putea fi folosită ca probă a faptului că infracțiunea a fost denunțată, de exemplu în legătură cu cererile de despăgubire în temeiul unei asigurări (pct.24 al Directivei).

Atunci când sunt furnizate informații, ar trebui oferite suficiente detalii pentru a se garanta că victimele sunt tratate cu respect și pentru a le permite acestora să ia decizii în cunoștință de cauză cu privire la participarea lor în cadrul procedurilor. În acest sens, sunt extrem de importante informațiile care permit victimei să cunoască stadiul curent al oricăror proceduri. Acest lucru este valabil și pentru informațiile care permit victimei să decidă dacă să solicite sau nu revizuirea unei decizii de neîncepere a urmăririi penale. Cu excepția cazului în care sunt solicitate în alt mod, informațiile comunicate victimei ar trebui să poată fi transmise verbal sau în scris, inclusiv prin mijloace electronice (pct.25 al Directivei).

Autoritățile competente ar trebui să garanteze faptul că victimele primesc datele de contact actualizate pentru comunicările legate de cauza lor, cu excepția cazului în care victima și-a exprimat dorința de a nu primi astfel de informații (pct.26 al Directivei).

Informațiile specifice privind eliberarea sau evadarea autorului infracțiunii ar trebui să fie comunicate, la cerere, victimelor, cel puțin în cazurile în care acestea ar putea fi în pericol sau în cazul unui risc identificat de prejudiciere a victimelor, cu excepția cazului în care există un risc identificat de prejudiciere, prin notificare, a autorului infracțiunii. În cazul în care există un risc identificat de prejudiciere, prin notificare, a autorului infracțiunii, autoritatea competentă ar trebui să țină seama de toate celelalte riscuri în momentul stabilirii unei acțiuni adecvate. Trimiterea la „riscul identificat de prejudiciere a victimelor” ar trebui să acopere factori precum natura sau gravitatea infracțiunii și riscurile de răzbunare. Prin urmare, aceasta nu ar trebui să se aplice situațiilor în care au fost săvârșite infracțiuni minore și, în consecință, există doar o posibilitate redusă de prejudiciere a victimei (pct.32 al Directivei).

Ar trebui să fie disponibile măsuri de protecție a siguranței și demnității victimelor și a membrilor familiei acestora împotriva victimizării secundare și repetate, precum și împotriva intimidării și răzbunării, cum ar fi acțiunile în încetare sau ordinele de protecție sau de restricție cu caracter provizoriu.

Riscul de victimizare secundară și repetată sau de intimidare și răzbunare din partea autorului infracțiunii ori ca urmare a participării în procedurile penale ar trebui să fie limitat prin derularea procedurilor într-un mod coordonat și respectuos, care permite victimelor să aibă încredere în autorități. Interacțiunea cu autoritățile competente ar trebui să fie cât mai simplă, limitându-se în același timp numărul interacțiunilor inutile dintre acestea și victimă, de exemplu prin înregistrarea pe suport video a audierilor și prin permiterea utilizării acestora în fața instanței.

La dispoziția practicienilor ar trebui puse un număr cât mai mare de măsuri pentru a se preveni suferința victimelor în cursul procedurilor judiciare, în special ca urmare a contactului vizual cu autorul infracțiunii, cu membrii familiei acestuia, cu asociații săi sau cu persoanele din public. În acest scop, statele membre ar trebui să fie încurajate să introducă, în special în clădirile instanțelor judecătorești și în secțiile de poliție, măsuri fezabile și practice pentru a permite amenajarea unor facilități, precum intrări și săli de așteptare separate pentru victime. În plus, statele membre ar trebui, în măsura posibilului, să planifice procedurile penale, astfel încât să se evite contactele dintre victime și membrii familiilor acestora, pe de o parte, și autorul infracțiunii, pe de altă parte, de pildă – prin citarea victimei și a autorului infracțiunii la audieri în momente diferite (pct.53 al Directivei).

Anumite victime sunt extrem de expuse în cursul procedurilor penale riscului de victimizare secundară și repetată sau de intimidare și răzbunare din partea autorului infracțiunii. Este posibil ca un astfel de risc să provină din caracteristicile personale ale victimei, tipul sau natura și gravitatea infracțiunii. Un astfel de risc poate fi identificat eficient numai prin evaluări individuale, realizate în cel mai scurt termen posibil. Respectiv evaluările ar trebui realizate pentru toate victimele, pentru a stabili dacă acestea sunt expuse riscului de victimizare secundară și repetată sau de intimidare și răzbunare și care sunt măsurile de protecție speciale necesare.

Evaluările individuale ar trebui să țină seama de caracteristicile personale ale victimei, precum vârsta acesteia, genul și identitatea sau exprimarea de gen, etnia, rasa, religia, orientarea sexuală, sănătatea, prezența unei dizabilități, statutul victimei din punctul de vedere al reședinței, dificultățile de comunicare, relația cu autorul infracțiunii sau dependența de acesta, experiențele anterioare în materie infracțională. Acestea ar trebui, de asemenea, să țină seama de tipul sau natura infracțiunii și de circumstanțele acesteia, precum dacă este vorba

de infracțiuni inspirate de ură, infracțiuni inspirate de prejudecăți sau infracțiuni săvârșite pe motive de discriminare, violență sexuală, violență în cadrul relațiilor apropiate, infracțiuni în cazul cărora autorul se afla într-o poziție de control, dacă victimele își au reședința într-o zonă cu o rată mare a criminalității sau dominată de bande organizate sau dacă țara de origine a victimei nu este statul membru în care a fost comisă infracțiunea.

Protecția vieții private a victimei poate fi un mijloc important de a se evita victimizarea secundară și repetată, precum și intimidarea și răzbunarea, și poate fi obținută printr-o serie de măsuri, printre care nedivulgarea sau limitarea divulgării informațiilor cu privire la identitatea și adresa victimei. Această protecție este deosebit de importantă pentru victimele-copii, incluzând nedivulgarea numelui copilului. Cu toate acestea, ar putea exista cazuri în care, în mod excepțional, copilul poate beneficia din divulgarea sau chiar publicarea pe scară largă a informațiilor (de exemplu, în cazul răpirii unui copil). Măsurile de protecție a vieții private și a imaginii victimelor și membrilor familiilor acestora ar trebui întotdeauna să fie conforme cu dreptul la un proces echitabil și la libertatea de exprimare, așa cum acesta este recunoscut de articolele 6 și 10 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (pct.54 al Directivei). Victimele care au fost identificate ca fiind vulnerabile la victimizarea secundară și repetată sau la intimidare și răzbunare ar trebui să beneficieze de măsuri adecvate de protecție în cursul procedurilor penale. Natura exactă a acestor măsuri ar trebui determinată prin evaluări individuale, luându-se în considerare dorința victimei. Amploarea unor astfel de măsuri ar trebui stabilită fără a se aduce atingere drepturilor apărării și în conformitate cu normele privind marja de apreciere a instanțelor. Îngrijorările și teama victimelor în legătură cu procedurile ar trebui să fie un factor-cheie în stabilirea necesității de aplicare a unei anumite măsuri în ce le privește (pct.58 al Directivei).

În conformitate cu prevederile de la lit.a) alin.(1) art.2 al Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 25 octombrie 2012, „*victimă*” înseamnă:

- (i) o persoană fizică care a suferit un prejudiciu, inclusiv o vătămare a integrității sale fizice, mentale sau emoționale ori un prejudiciu economic, cauzate în mod direct de o infracțiune;
- (ii) membrii familiei unei persoane al cărei deces a fost cauzat în mod direct de o infracțiune și care au suferit prejudicii în urma decesului persoanei respective.

În sensul Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 25 octombrie 2012, victima posedă următoarele drepturi:

– *Dreptul la protecție (art.18)*. Astfel, fără a aduce atingere dreptului la apărare, statele membre garantează adoptarea unor măsuri de protecție a siguranței victimelor și a membrilor familiilor acestora împotriva victimizării secundare și repetate și a intimidării și răzbunării, inclusiv împotriva riscului unor vătămări emoționale sau psihologice, și a unor măsuri de protecție a demnității victimelor pe durata audierilor și în momentul depunerii mărturiei. După caz, astfel de măsuri includ și proceduri instituite în temeiul dreptului intern pentru protecția fizică a victimelor și a membrilor familiilor acestora;

– *Dreptul la evitarea contactului dintre victimă și autorul infracțiunii (art.19)*. Statele membre stabilesc condițiile necesare pentru a se permite evitarea contactului dintre victime și, după caz, membrii familiilor acestora și autorul infracțiunii în incinta în care se desfășoară procedurile penale, în afară de cazul în care acest lucru este impus de procedurile penale. Totodată, statele membre se asigură că noile clădiri ale instanțelor judecătorești beneficiază de săli de așteptare separate pentru victime;

– *Dreptul victimelor la protecție în cursul cercetării (art.20)*. Așadar, statele membre se asigură că pe durata cercetărilor penale:

- a) audierile victimelor se desfășoară fără întârzieri nejustificate, de îndată ce autoritatea competentă a înregistrat o plângere cu privire la săvârșirea unei infracțiuni;
- b) numărul audierilor victimelor este cât mai redus cu putință, iar audierile au loc numai atunci când sunt strict necesare pentru desfășurarea cercetării penale;
- c) victimele pot fi însoțite de reprezentantul lor legal și de o persoană aleasă de acestea, cu excepția cazului în care s-a luat o decizie contrară motivată în legătură cu una dintre persoanele respective sau cu amândouă;
- d) examinările medicale sunt reduse la minimum și se desfășoară numai atunci când sunt strict necesare în scopul procedurilor penale;

– *Dreptul la protecția vieții private (art.21)*. Statele membre se asigură că autoritățile competente pot adopta, în cursul procedurilor penale, măsurile adecvate pentru a proteja viața privată, inclusiv caracteristicile

personale ale victimei luate în considerare la evaluarea individuală, și imaginile victimelor și ale membrilor familiilor acestora. În plus, statele membre se asigură că autoritățile competente pot adopta toate măsurile legale pentru a împiedica difuzarea publică a oricăror informații care ar putea duce la identificarea unei victime-copil. În vederea protejării vieții private, a integrității personale și a datelor cu caracter personal ale victimei, în ceea ce privește libertatea de exprimare și de informare și libertatea și pluralismul mass-media, statele membre încurajează mass-media să adopte măsuri de autoreglementare;

– *Dreptul victimelor-copii la protecție în cursul procedurilor penale (art.24)*. Statele membre se asigură că atunci când victima este copil:

- a) în cercetările penale, toate audierile victimei-copil pot fi înregistrate pe suport audiovizual și că aceste înregistrări pot fi utilizate ca probe în procedurile penale;
- b) în cercetările și procedurile penale, în funcție de rolul victimelor în sistemul judiciar penal relevant, autoritățile competente numesc un reprezentant special pentru victimele-copii în cazul în care, conform dreptului intern, titularii răspunderii părintești nu pot reprezenta victima-copil ca urmare a unui conflict de interese între aceștia și victima-copil sau atunci când victima-copil este neînsoțită sau separată de familie;
- c) în cazul în care victima-copil are dreptul la consiliere juridică, aceasta are dreptul la propriul consilier juridic și la reprezentare în nume propriu în procedurile unde există sau ar putea exista un conflict de interese între victima-copil și titularii răspunderi părintești sau alte părți.

Mai mult, acest document internațional operează cu o prezumție. Astfel, în cazul în care vârsta victimei nu este cunoscută și există motive pentru a se considera că aceasta este copil, în sensul acestei Directive se prezumă că victima este copil.

În doctrina de specialitate s-a semnalat deja necesitatea introducerii unui instrument de protecție, care să asigure protecția victimelor violenței atunci când nu este posibilă arestarea agresorului.

Ceea ce se solicita cu necesitate din punct de vedere doctrinar, ca modalitate de protejare a victimelor violenței în familie, era, însă, emiterea **ordonanței de protecție** – un instrument complex care să poată fi utilizat în regim de urgență pentru a înlătura de îndată expunerea la tratamentele agresive. În fapt, este vorba despre o cale de înlăturare a unui pericol iminent la care victima poate fi expusă și care poate genera situații de comitere împotriva acesteia a unor infracțiuni grave cu privire chiar la dreptul său la viață. Cu alte cuvinte, prin raportare la necesități practice, era necesară completarea cadrului de instrumente de protecție a victimelor violenței în familie cu unul de tip preventiv cu efect imediat prin raportare la pericolul la care victimele acestui tip de violență sunt expuse.

În acest context este de menționat că în anul 2007 a fost adoptată Legea Republicii Moldova *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, ce reprezintă de fapt o recunoaștere de către stat a fenomenului în calitate de problemă socială și un angajament asumat de a interveni în soluționarea actelor de violență în familie, oferind în acest scop mecanisme concrete și stabilind autorități și instituții abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie. Mai târziu, adoptarea Legii *cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative*, nr.167 din 09.07.2010, a oferit o platformă practică în vederea punerii în aplicare a mecanismului de protecție a victimelor, și anume: emiterea ordonanței de protecție, prin intermediul reglementărilor specifice din cadrul ambelor ramuri de drept – civil și penal, calificarea violenței în familie drept infracțiune și prevederea unui răspuns multisectorial în abordarea acestui fenomen și asistența acordată victimei.

Astfel, în Legea Republicii Moldova *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.45-XVI din 1.03.2007, au fost propuse modificări ale definițiilor violenței în familie, violenței spirituale, ale definițiilor noțiunilor de victimă și agresor, precum și includerea noilor definiții: *situație de criză/situații critice; ordin de restricție de urgență; violență împotriva femeilor; violență de gen împotriva femeilor*.

Formulările date în Legea nr.45-XVI sunt fundamentate pe interpretările flexibile ale Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la noțiunea „*viață de familie*”, lărgind cercul persoanelor care pot fi considerate victime sau agresori în cauzele de violență în familie.

Un astfel de instrument de protecție a fost adoptat și la nivelul Uniunii Europene. Este vorba despre Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 13 decembrie 2011 privind ordinul european de protecție [2].

Prin acest instrument juridic Uniunea Europeană solicită statelor membre să identifice cele mai eficiente modalități de îmbunătățire a legislației și a măsurilor practice de sprijin pentru protecția victimelor. În acest

context, s-a considerat că este necesar să se asigure menținerea protecției acordate unei persoane fizice dintr-un stat membru care se mută sau care s-a mutat în orice alt stat membru, pentru că numai în acest fel exercitarea dreptului la liberă circulație și ședere este într-adevăr garantată.

Directiva se aplică unei palete mai largi de măsuri de protecție, pentru că sunt vizate măsurile destinate să protejeze în mod particular o persoană împotriva unei fapte penale a unei alte persoane care poate, în orice fel, să-i pună în pericol viața sau integritatea fizică, psihologică și sexuală, precum și demnitatea sau libertatea personală a acesteia (de exemplu, prin prevenirea răpirilor, a urmăririi în scop de hărțuire și a altor forme de constrângere indirectă); aceste măsuri fiind destinate și să prevină noi acte infracționale, să reducă consecințele actelor infracționale comise.

Același instrument juridic definește, în art.2, **ordinul european de protecție** ca fiind o decizie, adoptată de o autoritate judiciară sau echivalentă a unui stat membru în legătură cu o măsură de protecție, pe baza căreia o autoritate judiciară sau echivalentă a altui stat membru adoptă măsura sau măsurile corespunzătoare în temeiul propriei legislații naționale în scopul de a fi asigurată în continuare protecția persoanei protejate.

În accepțiunea Directivei 2011/99/UE, „**măsură de protecție**” înseamnă o decizie în materie penală, adoptată în statul emitent în conformitate cu legislația națională și procedurile sale, prin care una sau mai multe dintre interdicțiile sau restricțiile menționate la articolul 5 sunt impuse unei persoane care prezintă un pericol pentru a proteja o persoană protejată de o faptă penală ce i-ar putea pune în pericol viața, integritatea fizică sau psihologică, demnitatea, libertatea personală sau integritatea sexuală.

Persoană protejată înseamnă o persoană fizică beneficiară a protecției care decurge dintr-o măsură de protecție adoptată de statul emitent.

Persoană care prezintă un pericol înseamnă o persoană fizică căreia i-au fost impuse una sau mai multe dintre interdicțiile sau restricțiile menționate la articolul 5 al Directivei 2011/99/UE. Astfel, interdicțiile la care se referă art.5 din documentul european sunt:

- a) interdicția de a se deplasa în anumite localități, locuri sau zone definite în care își are reședința persoana protejată sau pe care le vizitează;
- b) o interdicție sau o reglementare a contactului, sub orice formă, cu persoana protejată, inclusiv la telefon, prin mijloace electronice sau prin poștă obișnuită, prin fax sau orice alte mijloace; sau
- c) o interdicție sau o reglementare a apropierii de persoana protejată la o distanță mai mică decât cea prevăzută.

În acord cu art.6 al Directivei nr.2011/99/UE, un astfel de ordin european de protecție poate fi emis atunci când persoana protejată decide să-și stabilească reședința sau își are deja reședința într-un alt stat membru sau atunci când persoana protejată decide să locuiască sau locuiește deja într-un alt stat membru. La emiterea unui astfel de ordin se ține seama și de perioada sau perioadele în care persoana protejată intenționează să locuiască în statul de executare, dar și de amploarea necesității de protecție.

În spiritul respectării drepturilor fundamentale ale omului, se precizează că înainte de a fi emis un ordin european de protecție, persoanei care prezintă un pericol trebuie să i se ofere dreptul de a fi ascultată și dreptul de a contesta măsura de protecție, dacă persoana respectivă nu a beneficiat de aceste drepturi în cadrul procedurii care a precedat adoptarea măsurii de protecție.

Prin introducerea în dreptul intern a instituției ordinului de protecție s-au creat premisele asigurării protecției intereselor cetățenilor în spațiul comun de libertate, securitate și justiție. Aceasta deoarece persoana care se bucură de protecția unui astfel de ordin nu va fi expusă agresiunilor atunci când își va stabili reședința sau va locui într-un alt stat membru al UE. Nu este, însă, vorba despre cazurile în care persoana protejată se va afla în scurte călătorii în aceste state, ci despre șederile care permit să se considere că ea are reședința sau că locuiește în statul respectiv. În mod corelativ, statul se va putea găsi în postura de stat de executare în măsura în care i se va transmite spre recunoaștere un ordin de protecție emis într-un alt stat membru.

Concluzionăm că față de ordinul european de protecție, ordinul național are un câmp de incidență mai restrâns, limitat doar la victimele violenței în familie. Ordinul european are ca obiectiv protejarea victimelor oricărei forme de violență.

Ținând cont de această împrejurare, considerăm că este necesară extinderea posibilității de emitere a unei ordonanțe de protecție și pentru alte categorii de victime ale infracțiunilor violente, nu doar ale violenței în familie.

Astfel de instrumente de protecție, cu variațiile de rigoare, există și în legislațiile altor state. Spre exemplu, în Austria, Legea-cadru prevede dreptul victimei de a fi protejată de un agresor în propria sa locuință și în mediul său social prin impunerea evacuării și a ordinului de restricție (barring order) împotriva acestui agresor. Ordinul de restricție poate fi extins la cererea persoanei expuse riscului de agresiune la o interdicție provizorie de către Tribunalul pentru familie. Au fost înființate și anumite „centre de intervenție” care oferă consiliere și suport gratuite pentru victimele violenței domestice. Dacă un agresor amenință sau produce vătămări unei persoane cu care locuiește, poliția are obligația de a-l evacua pe acesta din locuința comună și din imediata apropiere a acesteia și de a-l împiedica să revină, chiar dacă el este cel care deține imobilul. Un ordin de interdicție se emite de fiecare dată când un atac periculos pentru viața, sănătatea sau libertatea persoanei este iminent, independent de voința victimei. Un astfel de ordin este valabil 10 zile, iar respectarea lui este controlată de către poliție în primele trei zile. Agresorul este obligat să predea cheile sale poliției, iar dacă dorește să ia anumite lucruri personale din imobil, trebuie să informeze în prealabil victima despre această vizită. Dacă este găsit acasă pe perioada de valabilitate a ordinului de restricție, agresorul este amendat în baza legislației contravenționale, chiar și atunci când victima i-a permis accesul, și poate fi arestat, dacă refuză să plece.

Și în Statele Unite ale Americii există posibilitatea de a se emite ordine de protecție pentru a ocroti victimele violenței domestice, fiind înregistrate variații de la un stat la altul. Tendința generală este de a extinde aria de incidență a ordinului de protecție și asupra altor forme de relaționare decât cele acceptate în mod tradițional ca fiind „de familie”.

Spre exemplu, în anul 2011, în Texas, definiția violenței domestice a fost extinsă și asupra celei exercitate în cadrul unor relații neoficializate (*dating violence*), sub influența unui act denumit The Kristy Appleby Act [11]. În acest caz, victima a fost obligată, sub amenințarea cu arma de către fosta soție a iubitului său, să scrie un bilet de sinucigaș, să ingereze aproximativ 20 de pilule cu efect somnifer cu bere și whisky și să-și secționeze vinele. Acest caz a determinat adoptarea unui act normativ care poartă chiar numele victimei și care extinde considerabil aria de incidență a ordinului de protecție și asupra unor terțe persoane implicate în „*triunghiuri amoroase*”.

Astfel, în conformitate cu Subsecțiunea (a) Secțiunea 71.0021 din Codul familiei al Statului Texas (SUA), **violența neoficializată** cuprinde *orice act, prin intermediul căruia un individ care este împotriva unui alt individ, cu care acesta are sau a avut o relație neoficializată sau orice act, prin intermediul căruia un individ care este împotriva unui alt individ, care se află sau s-a aflat cu o terță persoană într-o relație neoficializată sau de căsătorie, fiind îndreptat intenționat spre cauzarea unui prejudiciu fizic, a unei leziuni corporale, a unui atentat, inclusiv sexual, sau fiind manifestat într-o amenințare care îi provoacă victimei temeri rezonabile că aceasta va fi supusă unui risc iminent al prejudiciului fizic, leziunii corporale, atentatului, inclusiv sexual, dar care nu cuprinde măsurile de protecție pentru autoapărare* [1].

În practică, în Statul Texas au fost considerate acte de violență domestică: injuriile, ascunderea lucrurilor partenerului, aruncarea unor obiecte casnice, lovirea unor animale de casă, amenințarea cu o armă, tăierea hainelor și a altor lucruri ale partenerului, arderea cu țigara și tăierea cu cuțitul a partenerului.

În conformitate cu legislația României, un ordin de protecție poate fi emis dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- a) se constată comiterea unui act de violență,
- b) actul de violență este de natură să pună în pericol viața, integritatea sau libertatea victimei;
- c) actul este unul de violență în familie, în sensul că este comis de un membru de familie al victimei, în accepțiunea extinsă oferită de lege.

În ceea ce privește natura juridică a ordinului de protecție, acesta are un caracter *sui-generis* mixt. El poate primi calificări diferite în funcție de situația premisă pe care se grefează: poate reprezenta o măsură de siguranță cu caracter provizoriu (pentru că emiterea lui este determinată de necesitatea de a înlătura pericolul de atentare la viața, integritatea corporală sau la libertatea victimei, atunci când se dispune evacuarea temporară din locuință), poate reprezenta o măsură de ocrotire (atunci când prin el se dispune încredințarea copiilor minori), dar poate fi și o măsură extrapenală (atunci când este dispus într-o cauză civilă în cazurile de divorț).

În legislația națională lipsește o definiție clară și completă a familiei. Articolul 48 din Constituție oferă niște repere ale noțiunii de familie, însă ele nu sunt dezvoltate într-o definiție în Codul familiei. Nu-și au reglementare în cadrul legislativ nici relațiile de concubinaj. La moment, lista subiecților este extinsă.

Urmează să amintim că familia reprezintă unul din factorii fundamentali pentru formarea și dezvoltarea personalității umane. Relațiile de familie sunt reglementate de norme morale și juridice care stabilesc drepturi și obligații corelative ale membrilor acesteia. Respectarea drepturilor și obligațiilor pe care sunt așezate relațiile de familie asigură consolidarea și permanența acestora.

Astfel, istoricește determinată de comunitatea umană, familia constituie relații specifice între membrii acesteia, fiind întemeiată pe:

- 1) căsătorie;
- 2) consangvinitate și
- 3) înrudire.

În sens mai larg, familia este constituită din totalitatea persoanelor legate prin raporturi de rudenie, a celor care descind din strămoși comuni. Ea devine nucleul elementar și fundamental al societății umane civilizate, organizate, întemeiate pe căsătorie, care unește pe soți (părinți) și pe descendenții acestora prin raporturi strânse de ordin biologic, economic și spiritual și care îndeplinește funcția biologică de procreare și perpetuare a speciei umane.

În sensul lit.b) alin.(1) art.2 al Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 25 octombrie 2012, „*membrii familiei*” înseamnă soțul/soția, persoana care conviețuiește cu victima, fiind angajată într-o relație intimă și gospodărind împreună cu aceasta de o manieră stabilă și continuă, rudele în linie directă, frații și surorile, precum și persoanele aflate la întreținerea victimei [3].

După cum observăm, Directiva lărgeste lista subiecților care pot fi considerați membri ai familiei. Reieșind din interpretarea *ad litteram*, membri ai familiei sunt recunoscute următoarele persoane:

- 1) soțul/soția;
- 2) persoana care conviețuiește cu victima, cu menținerea următoarelor condiții cumulative:
 - a) este angajată într-o relație intimă;
 - b) gospodărește împreună cu aceasta de o manieră stabilă și continuă;
- 3) rudele în linie directă;
- 4) frații și surorile;
- 5) persoanele aflate la întreținerea victimei.

Prin urmare, concluzionăm că Directiva recunoaște în calitate de membru al familiei persoană aflată cu victima în relație faptică de concubinaj cu menținerea a două condiții: prezența unei relații intime între membrul familiei și victimă, precum și administrarea gospodăriei împreună cu aceasta. Actul normativ analizat scoate în evidența două trăsături obligatorii ale gospodăriei comune: *stabilitatea și continuitatea*.

În ordinea modificărilor și completărilor aduse prin Legea Republicii Moldova nr.167 din 09.07.2010 [9], acestea se referă la următoarele:

- Definirea, prin introducerea articolului 133¹ CP RM (Membru de familie), a noțiunii „*membru de familie*”;
- Introducerea unor forme cu conținut agravat ale infracțiunii de viol prevăzute la lit.b²) alin.(2) art.171 CP RM (Violul săvârșit asupra unui membru de familie);
- Introducerea unor forme cu conținut agravat ale infracțiunii de acțiuni violente cu caracter sexual prevăzute la lit.b²) alin.(2) art.172 CP RM (Acțiuni violente cu caracter sexual săvârșite asupra unui membru de familie);
- Introducerea unei noi norme juridico-penale de sine stătătoare care sancționează fapta de violență în familie prevăzută la art.201¹ CP RM (Violență în familie);

Importante sunt și prevederile Legii Republicii Moldova *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.45 din 01.03.2007 [8], care stabilește noțiunea și formele violenței în familie, subiecții violenței în familie, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie; mecanismul de soluționare a actelor de violență în familie, precum și măsurile de protecție a victimelor violenței în familie.

În această ordine de idei, vom nota că victima, în sensul Legii României *pentru prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.217 din 22.05.2003, presupune o persoană (un adult sau un copil) supusă actelor de violență în familie, în concubinaj [7].

Totodată, prin victimă, într-o altă accepțiune, se subînțelege persoana care suferă din cauza unor circumstanțe nefavorabile; jertfă; suferință provocată ca urmare a unor acțiuni din partea unor persoane numite „agresori” [4, p.44].

În acest perimetru de cercetare vom preciza că în Capitolul III „Infrațiuni săvârșite asupra unui membru de familie” al Noului Cod penal al României violența în familie este incriminată în art.199. Această normă are un caracter de referință, deoarece face trimitere la faptele prevăzute în art.188, 189 și în art.193-195. Însă, condiția survenirii răspunderii penale în baza alin.(1) art.199 din Noul Cod penal român este împrejurarea că astfel de fapte sunt săvârșite asupra unui membru de familie. În plus, legea penală stabilește că maximul special al pedepsei prevăzute de lege se majorează cu o pătrime.

Dacă în Partea Generală a Noului Cod penal al României noțiunea de membru de familie a fost extinsă, în Partea Specială a acestuia se introduce un capitol distinct ce privește infracțiunile de violență în familie.

Textul instituie un regim sancționator diferit în cazul anumitor infracțiuni împotriva vieții persoanei și stabilește majorarea maximului special al pedepsei în cazul în care sunt săvârșite asupra unui membru de familie cu referire la infracțiunile de:

- omor prevăzut de art.188;
- omor calificat prevăzut de art.189;
- lovire și alte violențe prevăzute de art.193;
- vătămare corporală prevăzută de art.194;
- lovituri cauzatoare de moarte prevăzute de art.195 [12, p.250-251].

O problemă pe larg discutată în literatura de specialitate și în practica judiciară a fost aceea dacă faptele de lovire sau de vătămare ar putea rămâne nepedepsite în cazul în care victima a consimțit la ele. Deși în conformitate cu legea penală a Republicii Moldova s-a fundamentat soluția că victima, de regulă, nu poate consimți să fie lovită sau să i se provoace vătămări corporale, deoarece inviolabilitatea și integritatea sa corporală reprezintă valori care aparțin nu doar individului, dar și societății, în legislația penală a României se arată că nu constituie infracțiune acțiunea violentă, chiar săvârșită cu intenție, atunci când a fost comisă cu consimțământul sau la rugămintea persoanei vătămate [6, p.84-85].

În literatura juridică a fost discutată problema dacă este posibilă săvârșirea infracțiunii de violență în familie în formă prelungită sau dacă, dimpotrivă, în cazul acestei infracțiuni, repetarea faptei, împotriva aceleiași persoane sau alteia, generează cu necesitate o pluralitate de infracțiuni [6, p.84-85]. Treptat vom dezvolta conceptul. Așadar, ca mod de executare, infracțiunile contra integrității corporale se deosebesc în mod esențial de infracțiunile contra vieții. Astfel, în situația în care victima este o singură persoană și dacă aceasta a fost omorâtă, este de neconceput ca aceeași victimă să fie din nou omorâtă. Există deci o piedică naturală, insurmontabilă, ca infracțiunile contra vieții, îndreptate împotriva unei singure persoane, să se realizeze și în forma infracțiunii prelungite, de esența căreia este pluralitatea de acțiuni corespunzătoare unei pluralități de rezultate.

Spre deosebire de infracțiunile contra vieții, această infracțiune poate fi săvârșită în formă prelungită atunci când făptuitorul lovește aceeași persoană, în împrejurări diferite, în baza aceleiași rezoluții.

În cazul în care făptuitorul în cadrul actelor violente în familie realizează lovirea prin mai multe acte săvârșite împotriva aceleiași persoane, în aceeași împrejurare, va fi vorba despre forma prelungită, deoarece ne aflăm în prezența mai multor acte care produc un rezultat unic având la bază intenția unică.

Aplicarea de lovituri sau violențe ori provocarea de vătămări, cu aceeași ocazie, la mai mulți membri ai familiei face să existe atâtea infracțiuni de violență în familie câte persoane au fost lovite sau vătămate, în concurs real. Ceea ce ar putea crea aparența că rănirea sau lovirea a două ori a mai multor persoane ar putea fi hotărâtă printr-un singur act de voință este rezultatul unei confuzii între unitatea actului de voință și simultaneitatea mai multor acte de voință.

Modificarea adusă în Codul penal al României prin Legea nr.197 din 2000 în cazul infracțiunii de lovire sau alte violențe constă în introducerea a două variante agravate ce incriminează violențele exercitate asupra unui membru de familie, precum și admiterea posibilității ca acțiunea penală să poată fi pusă în mișcare și din oficiu în cazul formelor agravate prevăzute la alin.(1) și (2) art.180 din Codul penal. Prin aceste modificări legiuitorul își manifestă preocuparea de a promova politica de ocrotire și sprijinire a familiei.

Legiuitorul a luat în considerare calitatea specială a raporturilor dintre făptuitor și victimă, calitatea de membru de familie. Prin această componentă de sine stătătoare legiuitorul urmărește prevenirea și combaterea mai eficientă a violenței în familie. Periculozitatea acestor manifestări infracționale este mai avansată, deoarece *a priori* între soți, precum și între rudele apropiate, există raporturi specifice, caracterizate prin sentimente de afecțiune, iar victima nu este orice persoană, ci una care îi este apropiată făptuitorului.

Cu privire la înțelesul noțiunii de membru de familie, în sensul prevederilor legale menționate mai sus, în literatura juridică s-au exprimat două opinii:

1) *Într-o opinie întâlnită în literatura de specialitate română* s-a subliniat că trebuie îndeplinite, în mod cumulativ, trei condiții, pentru ca făptuitorul și partea vătămată să aibă calitatea de membri ai familiei, și anume: a) făptuitorul și partea vătămată să fie soți ori rude apropiate; b) să locuiască împreună și c) să gospodărească împreună (C.Niculeanu. *Conținutul măsurii de siguranță privind interdicția de a reveni în locuința familiei pe o perioadă determinată*. În: Dreptul, 2002, nr.1, p.174.) [13].

2) *Într-o altă opinie întâlnită în literatura de specialitate română* se susține că există două categorii de persoane care pot fi considerați membri de familie, în sensul legii: raporturile dintre victima și subiectul unor infracțiuni de violență în familie. Astfel „soțul” poate fi subiect al infracțiunii în orice condiții, indiferent dacă acesta conviețuiește sau nu cu făptuitorul, aspectul care prevalează în această situație fiind calitatea de soț dobândită prin căsătorie. În schimb, rudele apropiate trebuie să locuiască împreună cu făptuitorul pentru a dobândi această calitate de membru al familiei (Cl.Fl. Ușvat. *Unele modificări și completări aduse Codului penal prin legea nr.197/2000*. În: Dreptul, 2001, nr.4, p.142; O.Petrescu. *Din nou despre măsura de siguranță privind interdicția de a reveni în locuința familiei pe o perioadă determinată*. În: Dreptul, 2002, nr.5, p.18.) [13].

Totodată, nu putem împărtăși nici prima, nici a doua opinie doctrinară, deoarece înțelesul legal al noțiunii de membru de familie, în sensul art.133¹ din Codul penal al Republicii Moldova, diferă substanțial de la definiția legală a membrului de familie, în sensul art.149¹ din Codul penal al României, lărgind această noțiune la nivel legislativ.

În acest sens de un dezavantaj absolut s-a pomenit afectată legea penală română, deoarece s-a creat o situație nejustificat privilegiată în această protecție, pentru soți, față de copilul minor rezultat din căsătorie. Dacă în privința soțului nu se cere nicio condiție pentru a fi protejat de lege, copilul minor rezultat din căsătorie face parte din categoria largă a „rudelor apropiate”, deci și el trebuie să locuiască și să gospodărească cu făptuitorul, pentru a fi victimă a infracțiunii de violență în familie. Or, se poate întâmpla ca acest copil să fie încredințat spre creștere și educare celui alt părinte, de care făptuitorul este separat în fapt, și deci să nu fie îndeplinite, în acest caz, condițiile cerute de a locui și gospodări împreună cu făptuitorul. Este absurd ca soțului să nu-i fie opuse condițiile prevăzute de text pentru rudele apropiate, în schimb pentru copilul minor încredințat acestuia spre creștere și educare să-i fie aplicate aceste condiții restrictive.

În al doilea rând, o altă omisiune a legiuitorului român privește situația juridică a concubinului, respectiv persoana cu care făptuitorul conviețuiește în fapt, într-o formă ilegală și care nu este prevăzută de legislație. Deci, rezultă că această persoană nu intră în niciuna din categoriile celor ocrotiți de normă penală, ea nefiind nici „soț”, nici „rudă apropiată” în sensul Codului penal român.

În opinia noastră, prevederile legii penale a Republicii Moldova dispun de avantaje în comparație cu legea penală română. Aceasta din mai multe considerente:

– Rațiunea instituirii formelor agravate de răspundere penală în cazul rudelor apropiate o constituie nu atât gradul de rudenie, cât mai ales faptul că aceste persoane locuiesc și gospodăresc împreună cu făptuitorul. Concubinul la fel este o persoană care locuiește și gospodărește împreună cu făptuitorul și, ca atare, trebuie să se bucure de aceeași protecție juridico-penală [14, p.3-4].

– Din relațiile de concubinaj pot rezulta copii și ar fi irațional ca aceștia să se bucure de ocrotirea legii, iar mama lor nu.

– În conformitate cu art.28 din Constituția Republicii Moldova, statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. Prin urmare, orice formă de manifestare a relațiilor private și intime, chiar și în cazul în care formal ele nu sunt familiale, se bucură de protecția legii.

– Potrivit reglementărilor internaționale în domeniu, viața de familie nu este raportată strict la relațiile rezultate din căsătorie între soți. Aceasta se reflectă și în jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului. Astfel, în cazul *Kroon și alții versus Olanda* prin Hotărârea Curții din 27 octombrie 1994 s-a statuat că „noțiunea de viață de familie nu se limitează numai la relațiile bazate pe căsătorie, ci poate include și alte legături de familie de-facto, când persoanele conviețuiesc în afara căsătoriei” sau „o relație are suficientă constanță pentru a crea legături de familie de-facto” [5]. Conform Curții, „respectul” față de „viața de familie” cere ca realitatea biologică și socială să prevaleze asupra unei prezumții legale care lovește frontal atât faptele stabilite, cât și dorințele persoanelor în cauză, fără a aduce beneficii reale cuiva [5].

Astfel, textul de lege devine foarte clar, nefăcând loc interpretărilor, deoarece în definirea noțiunii se folosesc două sintagme: „în condiția conlocuirii” și „în condiția locuirii separate”. Dacă ne vom focusa atenția asupra condițiilor de aplicare a acestei norme, vom ajunge la următoarele concluzii:

- Există două categorii de condiții legale cu caracter alternativ care necesită a fi îndeplinite:
 - 1) definirea membrului de familie în condiția conlocuirii;
 - 2) definirea membrului de familie în condiția locuirii separate;
- Pentru a aplica varianta prevăzută la alin.(1) art.133¹ CP RM, trebuie întrunite următoarele condiții:
 - 1) persoanele conlocuiesc împreună indiferent de faptul dacă duc o gospodărie comună sau separată;
 - 2) persoanele se află în una din următoarele relații alternative: relații de căsătorie; relații de concubinaj; relații de divorț; relații de tutelă și curatelă; relații cu rudele acestora pe linie dreaptă sau colaterală; relații cu soții rudelor.
- Pentru a se aplica varianta prevăzută la alin.(2) art.133¹ CP RM, trebuie întrunite următoarele condiții:
 - 1) persoanele locuiesc separat;
 - 2) persoanele se află în una din următoarele relații alternative: relații de căsătorie; copii ai persoanelor aflați în căsătorie; copii adoptivi ai persoanelor aflați în căsătorie; copii născuți în afara căsătoriei; copii aflați sub curatelă.
- Prevederile art.133¹ CP RM nu pot fi aplicate persoanelor care locuiesc separat, aflându-se în relații de divorț, în relații cu rudele acestora pe linie dreaptă sau colaterală și în relații cu soții rudelor.

În baza celor expuse se impune o concluzie logică: *calitatea de membru de familie trebuie să fie întrunită atât de victimă, cât și de făptuitor.*

În conformitate cu prevederile Ordinului Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice, nr.275 din 14.08.2012, *privind intervenția organelor afacerilor interne în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie*, în cazurile de violență în familie, în care victime sunt minorii, colaboratorii organelor afacerilor interne imediat trebuie să sesizeze autoritățile tutelare. În procesul intervenției în soluționarea cazurilor de violență în familie, reprezentanții organului de constatare vor evalua riscul și vor întreprinde măsurile necesare pentru asigurarea imediată a siguranței victimei, după caz:

- cu acordul victimei, vor asigura evacuarea victimei din locuință, după caz, copiii acesteia, cu acordarea asistenței la plasarea lor în centrele specializate de reabilitare sau de plasament, în vederea asigurării securității lor;
- vor informa și asista victima în obținerea ordonanței de protecție, emise de către instanța judecătorească, în cazurile în care victima se află în stare de neputință;
- în cazul în care victima se află în stare de imposibilitate, vor prezenta în instanța de judecată materialele de constatare și vor solicita instanței reținerea contravențională a agresorului, ca măsură procesuală de constrângere, precum și emiterea ordonanței de protecție cu aplicarea restricțiilor față de agresor;
- în cazul în care organul de urmărire penală va dispune începerea urmăririi penale prevăzute de art.201¹ din Codul penal (Violența în familie), acesta va întreprinde măsurile procesuale penale în vederea asigurării protecției victimelor violenței în familie în conformitate cu prevederile art.215¹ din Codul de procedură penală.

În scopul descoperirii urmelor cazului de violență în familie, a corpurilor delictive și pentru a stabili circumstanțele faptei ori alte circumstanțe care au importanță pentru justa soluționare a cazului, reprezentantul organului de constatare va efectua cercetarea la fața locului în conformitate cu prevederile art.426 din Codul contravențional sau, după caz, conform art.118 din Codul de procedură penală.

În procesul cercetării cazului de violență în familie, audierii persoanelor și acumulării materialelor probatorii, reprezentantul organului de constatare va releva următoarele elemente:

- a) incidentul în cauză reprezintă un caz de violență în familie;
- b) natura relației dintre subiecți (căsătoriți, divorțați, concubini, frați etc.);
- c) locul sau posibilul loc de aflare a agresorului, dacă acesta nu este prezent;
- d) dacă victima și agresorul locuiesc împreună sau separat ori dacă anterior au conlocuit împreună;
- e) documentarea fiecărui element al agresiunii (fizice, verbale, psihice, sexuale, economice, spirituale);
- f) orice alte agresiuni care au avut loc anterior;
- g) toate locurile posibile de reședință a victimei, precum și a agresorului, date cu privire la locurile de muncă, datele privind instituțiile de învățământ (grădinița, gimnaziul, liceul, colegiul, universitatea) frecventate de copii;

- h) descrierea bunurilor care au fost distruse ca urmare a acțiunilor de violență ale agresorului;
- i) circumstanțele și motivele cazului de violență în familie;
- j) prezența copiilor, persoanelor cu dizabilități sau în etate, care au avut de suferit ca urmare a acțiunilor violente ale agresorului sau sunt amenințate de către acesta cu aplicarea acțiunilor violente;
- k) dacă agresorul deține armă de foc, locul și modul de păstrare și legalitatea deținerii acesteia; precum și dacă agresorul a folosit arma împotriva victimei sau amenință cu folosirea sau aplicarea acesteia;
- l) faptul de încălcare a restricțiilor aplicate prin ordonanța de protecție a victimelor violenței în familie, emisă de către instanța de judecată, dacă aceasta există, și care dintre măsurile prevăzute în ordonanța de protecție au fost încălcate;
- m) împrejurările care plasează victima în situație de criză, fiind în stare de neputință fizică și/sau psihică, și dacă există acordul ei de a solicita instanței de judecată emiterea unei ordonanțe de protecție.

În acest perimetru de doctrină urmează să precizăm că, în conformitate cu legislația penală a României, de rând cu fapta infracțională de violență în familie într-un articol de sine stătător sunt sancționate relele tratamente aplicate minorului (art.197 din Codul penal al României). Astfel, în conformitate cu prevederile art.197 din Codul penal al României, *punerea în primejdie gravă, prin măsuri sau tratamente de orice fel, a dezvoltării fizice, intelectuale sau morale a minorului de către părinți sau de orice persoană în grija căreia se află minorul* constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani și cu interzicerea exercitării unor drepturi.

De notat că infracțiunile de rele tratamente și încăierare aplicate minorului pun în pericol în primul rând integritatea fizică sau sănătatea persoanei și abia în subsidiar relațiile de familie, respectiv de conviețuire socială.

Conținutul constitutiv al infracțiunii a fost menținut, singurul element de noutate fiind extinderea cercului de subiecți ai infracțiunii, respectiv calitatea subiectului infracțiunii de a fi:

- părinte;
- orice persoană în grija căreia se află minorul, ceea ce include atât persoana care a fost desemnată de autorități pentru a avea minorul în îngrijire, cât și persoana care de-facto are în îngrijire minorul (în reglementarea anterioară subiect al infracțiunii putea fi orice persoană căreia minorul i-a fost încredințat spre creștere și educare; cu alte cuvinte – numai persoanele care au fost desemnate de autorități în acest scop).

Victimele acestei infracțiuni pot fi:

- un membru de familie;
- minorii internați în centre de plasament sau în alte forme de ocrotire.

În această din urmă situație, subiectul infracțiunii este persoana desemnată cu îngrijirea acestora în cadrul instituției de plasament sau ocrotire.

Reieșind din conținutul acestei norme juridico-penale, observăm că scopul ei este asigurarea protecției juridico-penale de la oricare formă de abuz fizic sau psihic la care este supus copilul nu doar în familie, dar și în alte împrejurări. Din cele expuse deducem următoarele: violența asupra copilului poate fi o variantă a violenței în familie și, totodată, poate forma o variantă de sine stătătoare a oricărui abuz comis față de copil de către o altă persoană în grija căreia se află minorul. Cu alte cuvinte, această normă juridico-penală se extinde și asupra persoanelor care au fost desemnate de autorități în scopul creșterii și educării.

O normă de acest gen lipsește în legislația penală a Republicii Moldova. În opinia noastră, o astfel de lacună urmează a fi eliminată, deoarece sunt scoase de sub aria de acoperire a legii penale cazurile de violență aplicată minorului de către alte persoane cărora le sunt încredințate copii spre creștere și educare. Considerăm că norma propusă spre implementare trebuie să sancționeze nu doar faptele infracționale de violență fizică sau psihică aplicată copilului de către persoane care sunt împuternicite de către autoritățile abilitate, dar și de către persoane care exercită *de facto* funcția de creștere și control asupra copilului – fie permanent, fie temporar.

Bibliografie:

1. BILL TX SB116 Relating to protective orders against dating violence. <https://legiscan.com/TX/text/SB116/id/218233> (Accesat: 23.02.2015)
2. Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 *privind ordinul european de protecție*. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0099&from=RO> (Accesat: 23.02.2015)

3. Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 *de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului*. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* L 315/57, 14.11.2012. http://aleg-romania.eu/wp-content/themes/Aleg/documents/directiva%20UE%20protectia%20victimelor%20unei%20infracțiuni_2012.pdf (Accesat: 22.02.2015)
4. GRATI, V. Mediul și subiecții violenței în familie. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova*. Seria „Științe socioumane”, ediția a XII-a, nr.1. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI RM, 2012, p.44.
5. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 27 octombrie 1994. Cazul *Kroon și alții*. (Seria A nr.297-C) <http://lucian-cosmin.blogspot.com/2008/07/cazul-kroon-i-alii-contra-olande.html> (Accesat: 24.01.2015)
6. IACOB, M.-C. Considerații actuale privind infracțiunea de lovire sau alte violențe. În: *Analele Științifice ale Universității „A.I. Cuza”*, Iași, Tomul LII, *Științe Juridice*, 2006, p.84-85.
7. Legea Parlamentului României *pentru prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.217 din 22 mai 2003. Republicată în *Monitorul Oficial*, 2012, nr.365.
8. Legea Republicii Moldova *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.45 din 01.03.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.55-56.
9. Legea Republicii Moldova nr.167 din 09.07.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.155-158.
10. PETROȘEL, S.-M. *Protecția victimelor în procedurile penale naționale și internaționale și în cooperarea judiciară internațională în materie penală*: Rezumat al tezei de doctorat. București: Universitatea „Nicolae Titulescu”, Facultatea de Drept, 2011. 35 p.
11. Senate Approves Kristy Appleby Act, BexarMet dissolution vote bill. <http://www.senate.state.tx.us/75r/senate/members/dist19/pr11/p032111a.htm> (Accesat: 23.02.2015); Bill TX SB116 Relating to protective orders against dating violence. <https://legiscan.com/TX/text/SB116/id/218233> (Accesat: 23.02.2015).
12. STRETEANU, F., MOROȘANU, R. *Instituții și infracțiuni în Noul Cod penal: Manualul pentru uzul formatorilor SNG*. București: Școala Națională de Grefieri, 2010, p.250-251.
13. *Citat după*: MUREȘAN, I. *Unele aspecte penale ale violenței în familie*. http://revcurentjur.ro/arhiva/attachments_200612/recjurid061_27F.pdf (Accesat: 25.01.2015).
14. NAUM, M. *Infracțiuni contra integrității corporale sau sănătății persoanei*: Rezumat al tezei de doctorat. București: Universitatea București, Facultatea de Drept, Școala doctorală, p.3-4.

Prezentat la 18.03.2015